

Det respektfulla mötet

”Att få använda hela sitt jag är en demokratisk rättighet”

Att forma "mottagarkapacitet" och organisera kreativa mötesplatser i sin verksamhet är en utmaning. Aktiva processer som drivs av individens behov av att skapa mening och sammanhang måste få ta plats.

I en kunskapsutveckling som sker genom levande relationer måste ett kreativt förhållningssätt genomsyra hela verksamheten. Varje möte ska vara väsentligt. I mötet med familjer såväl som individer är professionen grundad på en genuin nyfikenhet för att sedan forma lärandet för eleven i relation till uppdraget. Lust till utveckling och förändring, i samverkan, blir drivkraften framåt.

Den dag vi vuxna upphör att utesluta slutar eleverna att utesluta. För att hantera detta i den dagliga verksamheten är självkännedom viktig. Vem är jag? Vart kommer jag ifrån? Vart är jag på väg? Som ledare använder jag dagligen mig själv som verktyg och måste öva! Fyra viktiga ledord är; mod, lust, tillit och tid.

MOD att pröva nytt – misslyckas – pröva igen – lyckas – glädjas. Se brister och möjligheter, säga ja och nej. Rädda människor är farliga människor.

LUST att tycka om eleverna, mig själv och mitt ämne. Känna vrede, sorg och smärta – därmed också tillfredsställelse, glädje och lycka.

TILLIT till mig själv och eleverna. Respektera och tro på eleverna. Känna trygghet och använda intuitionen. Vara stolt över det jag kan och inse vad jag inte kan utan att känna mig dålig.

Utan TID finns det ingen plats för processer att landa.

Min förhoppning är att dagen i Vänersborg ska inspirera till diskussion i din verksamhet samt ge en tankevända som får dig att tänka och handla på ett nytt sätt.

Stort tack till Vänersborgs Barn- och ungdomsförvaltning för gott samarbete.

Pia Wretling
projektledare KLIV 2.0

Text Olivia Krantz

AD & Grafisk form Anette Krantz Kultur i Väst 2012

” Vad du säger om mig
Vad du tror om mig
Hur du ser på mig
Vad du gör mot mig
Hur du lyssnar på mig
Sådan blir jag ”

Dikten fick mig att börja fundera över hur jag faktiskt bemöter mina elever.

Jag hoppas att jag ska bli bättre än idag.

Anonym konferensdeltagare

Dikten kommer från ett klotterplank och har publicerats i

Små barn i förskolan. Den viktiga vardagen och läroplanen, av Gunilla Niss och Anna-Karin Söderström.

”Att mötas i verkligheten”

Artikeln baserad på föreläsningar med Annika Larsson, lärare på Emmaskolan i Göteborg och Tanja Božić, chef för Modersmålsenheten i Mölndals stad.

En vilja att se varje människas potential – och ett mod att våga utmana den andre. För att våga möta någon annans verklighet krävs respekt och ett genuint intresse. På Emmaskolan i Göteborg skapar föräldraintervjuer stolta barn och starka band mellan hem och skola.

Att våga och vilja möta någon annans verklighet kräver mod, respekt och ett genuint intresse. På Emmaskolan i Hammarkullen i Göteborg har man länge arbetat med föräldraintervjuer för att knyta föräldrarna närmare skolan och skolan närmare barnens hem. Under intervjuerna kommer en förälder till skolan och intervjuas av barnen medan läraren antecknar.

– Jag som lärare är garant för att det blir ett kul och positivt möte. Jag försöker få fram positiva minnen och känslor och bollar ut frågor till barnen, säger Annika Larsson, lärare på Emmaskolan.

Idén till intervjuerna kom när Hammarkullen genomgick en dramatisk förändring i början av 90-talet. Många flyttade från området samtidigt som nya elever tillkom från krig. Plötsligt ställdes personalen på Emmaskolan inför svåra möten och rejäla kulturkrockar.

– De läger vi brukade åka på med barnen gick inte att genomföra längre, föräldrarna ville inte släppa iväg sina barn med oss. Män ville inte ta kvinnlig personal i hand, sådana saker tvingade oss att göra något åt situationen, berättar Annika Larsson.

Under ett par studiedagar diskuterades frågan: Hur är det att vara barn i Hammarkullen idag? På en och samma dag rör sig barnen i området mellan olika kulturer; hemmet, torget, skolans svenska medelklassvärld och den egna gården med en hård barn- och ungdomskultur.

– Vi diskuterade; vad behöver de här barnen och hur kan vi hjälpa dem? Vi kom fram till att skolan och hemmen behövde närma sig varandra på ett respektfullt sätt, säger Annika Larsson. Föräldraintervjuerna har idag blivit ett sätt att visa intresse för föräldrarnas historier och att skapa relationer mellan skolan och barnens hem. Dessutom får man med mycket från läroplanen. Det har utvecklats till viktiga möten för skola, barn och föräldrar. – Intervjuerna ger oss jättemycket. Vi får kunskap om varandra och föräldern får ett positivt möte och lär känna barnens klasskamrater. Barnen ser respektfulla möten och får viktiga, inspirerande kunskaper som vi kan jobba vidare med. Men framförallt blir de stolta över sina föräldrar. Det är farligt om barnen inte är det, säger Annika Larsson.

”TA HAND OM DE FRÖN SOM LOSSNAT”

Hur viktiga våra dagliga möten är och att vi förstår, ser och vågar utmana varandra poängterade Tanja Božić, chef för Modersmålsenheten i Mölndals stad, under sin föreläsning. Frustrationen i att möta någon man inte förstår fick alla på konferensen erfara när hon inledde med att göra en liknelse mellan granatäppeln och

människor på bosniska.

– Har man en gång tagit loss ett frö kan det aldrig sättas tillbaka. Jag vill utmana världen att ta hand om de frön som lossnat; de kan ruttna eller så kan de förflyttas och bli nya frön. De har alla samma möjligheter – om de vårdas och sköts på ett bra sätt så kan de växa. Jag vill uppmana alla som arbetar med människor att ha mod att möta och utmana dem, säger hon.

Hur svårt det första mötet med ett främmande land kan vara upplevde Tanja Božić själv när hon och hennes man kom till Sverige från krigets Sarajevo 1992. I tullen ställdes de inför ett avgörande val när de fick frågan om de var asylsökande eller flyktingar.

– Vi visste inte vad vi skulle svara, hur det vi svarade skulle påverka vårt första möte med Sverige. När man kommer till ett nytt land som asylsökande så tänker man hela tiden på vad som är bäst att säga i stunden och hur man uppfattas. Vi undrade: får vi stanna eller inte? Hur viktiga är våra dagliga möten och att vi ställer rätt frågor?

Själv reflekterar Tanja Božić ständigt över hur hon möter föräldrar och elever i sitt arbete. Hon menar att det krävs både respekt för individen, nyfikenhet och mod för ett bra möte.

– Jag funderar mycket över om det går att veta hur och på vilket sätt man ska möta varje individ. Och svaret är förstås nej, för varje möte är unikt i sig, säger Tanja.

– Jag vill att skolan skall utmana människor från andra länder och göra dem modiga. Människor blir ibland inpackade i ”tänk vad de har varit med om” – och det har de. Men vi kan inte behandla dem utifrån vad vi tror att de har varit med om.

FÖRÄLDRAINTERVJUER så går det till

- ▶ Välj ut en förälder som det är lätt att prata med. Boka en tid då föräldern kommer till skolan.
- ▶ Förbered eleverna på vad som komma skall. Poängtera att det är viktigt att ställa intressanta frågor och att tacka efteråt.
- ▶ Under intervjun sitter barnen i en halvcirkel framför föräldern. Läraren antecknar på ett stort blädderblock och styr intervjun. Fråga om förälderns barndom, hur var det när han eller hon gick i skolan? Har han eller hon ett jobb och vad gör föräldern där?
- ▶ Efter intervjun får barnen tacka. Senare, gärna samma dag, summeras intervjun med eleverna. Fråga barnen om det är något i det ni pratat om under intervjun som de tycker är intressant. Låt dem forska vidare.

Arbetet med att utforma en handledning för föräldraintervjuer pågår för närvarande i Kultur i Västs regi.

Med kroppen som verktyg

Artikeln baserad på två workshops under konferensen, en med dans, en med cirkus.

Rocka rockring eller klappa i takt till musiken. Att använda kroppen som redskap behöver varken vara svårt eller krångligt. Under två workshops fick deltagarna slipa på sina cirkusförmågor och pröva att dansa tillsammans – utan att prata.

Att snurra en tallrik på en smal pinne ser svårt ut vid första anblicken, men får man väl upp farten och lyckas hålla pinnen i mitten så är tricket snart i hamn. Lyckan är total i salen när allt fler tallrikar intar horisontella positioner under cirkusworkshopen på Mötesplats Vänersborg.

– Att våga pröva nya utmaningar som man från början inte tror att man kan men efter lite träning klarar av, det är det som är så roligt med cirkus, säger Johanna Abrahamsson, som arbetar som professionell cirkusartist och håller i träningar för både skolelever och vuxna.

Rockringar, flowersticks eller tallrikar på en pinne är enkla sätt att arbeta med kroppen som också ger självförtroende.

– Att se hur eleverna växer är helt fantastiskt. När man ser ljuset som tänds i ögonen när de klarar av att stå med tallriken eller att tricksa med rockring inför publik, det är värt allt. Dessutom hjälper det till i andra situationer i livet där man behöver ha det där extra självförtroendet.

Hon är övertygad om kulturen och kreativitetens viktiga roll för att stärka självförtroendet och växa som människa. Just därför borde cirkus bli en självklar del av skolan, menar Johanna Abrahamsson.

– Att få jobba med koordination, koncentration och samarbetsförmåga som man gör inom akrobatik, cirkus, eller lindans, det ger massor av bra saker för alla andra delar i livet.

PIRRIGT MED DANS

Utänför rummet bredvid ställs vi upp på två led. Benedikte Esperi, dansare och kulturpedagog, brukar i vanliga fall göra öv-

ningen med personer som har intellektuella funktionshinder och deras ledsagare. Idag tar vi deras roller; ett led med ledsagare, ett med brukare, jämna par. Vi tassar in i rummet, smyger i takt till musiken. Färgglada sjalar delas ut – en till varje par. Brukaren leder dansen med sjalen, ledsagaren följer efter. Vi dansar utan att prata, vi klappar i takt och sätter fingertopparna mot varandras för att följa efter den andres rörelser. Workshopen avslutas med samma smygdans som vi först tassade in i rummet med. Men nu är all försiktighet och blygsel som bortblåst. Gruppen har hittat tillit till varandra och till Benedikte.

Efter workshopen är stämningen uppsluppen. Lars Daun, lärare på Särilaskolan i Borås, tyckte dansen gick bättre än han hade vågat hoppas på.

– Det var pirrigt i början, jag har skräck för dans. Men efter ett tag kunde jag slappna av. Det var väldigt inspirerande i sin enkelhet, det här ska jag prova med mina treor, säger han.

– Man tänker att det måste vara så stora uttrycksformer, men istället handlar det om att uttrycka sig med kroppen snarare än om dans, säger Marianne Erwing, lärare i Vänersborgs kommun. Alexandra Larsson, också hon lärare i Vänersborgs kommun, tyckte att det var enklare att dansa när man hade med föremål som sjalar.

– Det blir en slags trygghet att ha konkreta föremål med. Jag tror att den här typen av övningar är bra, det gäller bara att komma över rädslan, säger hon.

På hennes arbetsplats Rånnumsskolan blev man så inspirerad att man köpte in rockringar till skolan efter cirkusworkshopen.

”Endast varelser kapabla till krig kan skapa fred”

Sharon Todd

Olika men ändå jämlika, konflikter som en nödvändighet för demokrati och relationen människor emellan som en katalysator för gott och ont. Eva Warberg om att anpassa pedagogiken till den ofullkomliga människan.

Människan är i grunden god. Ondska är en skrämmande avvikelse från mänskligheten och det goda frö som finns planterat i oss alla. Eller?

Att som pedagog arbeta utifrån en sådan idealiserad samhällsbild där bara det goda får plats, istället för att våga se mänskligheten i sin ofullkomlighet, skadar mer än vad det gör nytta, menar Eva Warberg, beteendevetare och lärare vid Kvinnofolk-högskolan i Göteborg.

Vi måste snarare förhålla oss till att det inom mänskligheten ryms ondska såväl som godhet. Den insikten gör det lättare att förstå omvärlden såväl som det egna jaget.

– Om man utbildar för en idealiserad syn av mänskligheten så svarar inte det till hur mänskligheten ser ut. Vi människor kan göra de mest vidriga saker mot varandra, de flesta ungar kan vittna om vilken farlig värld en skolgård kan vara. Det faktum att vi är ofullkomliga gör oss snarare mer mänskliga. Men hur förhåller man sig till ofullkomlighet, ojämlikhet, och till konflikt? säger Eva Warberg.

Ofullkomlighetens pedagogik är ett sätt att arbeta med konflikter och meningsskiljaktigheter. Genom att öppna upp för olika åsikter och uppfattningar i ett klassrum kan man omvandla antagonism, fiendskap, till agonism, åsiktsmotståndare. Konflikter behöver i sig inte vara något negativt, utan är tvärtom en av förutsättningarna för en demokrati, menar Eva Warberg.

– Tvång på konsensus är farligare än konflikter eftersom det blir konsensus på någons villkor. Istället kan man prata om ett konfliktfyllt konsensus där vi är överens om att vi inte är överens, säger hon.

När känsloladdade diskussioner tar fart i klassrummet gäller det för läraren att synliggöra de uppfattningar som kommer fram, och lära deltagarna hur man kan omformulera diskussionen istället för att gå till personangrepp.

– Det finns en politisk åsiktstradition som hjälper att lyfta upp diskussionen till en annan nivå. Det är enklare i vuxenvärlden men går att göra i barngrupper också, man kan träna på en annan typ av argumenterande formulering.

ROOTING AND SHIFTING

Att arbeta med perspektivskifte, eller hälsa på i andra människors föreställningsvärldar, kan bidra till en större förståelse för andras åsikter. Men det handlar snarare om att se saker ur ett annat perspektiv med sina egna ögon än att kliva in helt i någon annans värld. Fenomenet kallas rooting and shifting.

– Rooting är att jag själv först måste bli medveten om vad jag är rotad i, utifrån vilken plats jag ser världen. Sedan kan jag skifta perspektiv och se hur du ser världen. Men det är inte så att jag kan förstå dig bara för att jag byter perspektiv. Med mina ögon och min medvetenhet kan jag se saker från ett annat håll, säger Eva Warberg.

Skönlitteratur kan vara ett sätt att träna på att byta perspektiv och samtidigt få syn på var man själv står. Men även i mötet med den andre får vi syn på oss själva och det är bara i det mötet som något gott eller ont kan uppstå.

I ett klassrum där olika åsikter får vädras råder också avbrottets pedagogik, vilket innebär att det är öppet för andra röster att komma fram.

– Detta handlar dels om att ha ett klassrum där olika åsikter får komma till tals men det måste på förhand finnas gemensamma regler för vad som gäller och inte. Prata igenom dem gemensamt och kom överens. För att kunna släppa fram konflikter som kan bli obekväma så krävs det att det finns ett kontrakt mellan deltagarna, en gemensam överenskommelse över vad som är tillåtet och inte. Lärarens roll är att se till att kontraktet följs. Här måste läraren vara modig och aktiv, det måste finnas en tillit i gruppen för att våga diskutera den här typen av frågor.

DU BLIR ALDRIG FÄRDIG

Ett klassrum kan också fungera som ett tredje rum, där människor kan prova nya identiteter och lägga ifrån sig gamla invanda roller. Som i Tranströmers dikt Romerska bågar;

”Inne i dig öppnar sig valv efter valv oändligt. Du blir aldrig färdig, och det är som det skall”.

– Det handlar om att skapa ett rum och ett klimat där människor får chansen att bli till igen och där man vågar gå ifrån att folk ska representera utifrån gamla invanda mönster; du är kvinna, du är invandrare, du kommer från Afrika och så vidare, säger Eva Warberg.

Ett sätt att göra det på kan vara att använda sig av samtal som skapande verksamhet och låta berättelserna komma fram av sig själva istället för att be någon berätta om ett förutbestämt ämne. Men för att människor skall våga kasta sig ut krävs tillit till gruppen.

– Det är mycket vanligare i pedagogisk verksamhet att man synliggör utifrån ett mångfaldsperspektiv. Det kan man göra, men folk tar med sig det ändå. Skillnaden är att när det kommer från dem så väljer de själva sina berättelser. Kan man få ett sånt här tredje rum att funka så tar folk med sig sina berättelser in och då blir de oftast mer intersektionella; istället för att vara somalier eller kvinna så väljer den personen sitt spektrum – vad vill jag lyfta fram? Det ger en frihet för människor att välja vad de själva vill lyfta fram hos sig själva.

Litteraturtips Pedagogikprofessor Sharon Todds bok *På väg mot ofullkomlighetens pedagogik* och filosofen Hanna Arendts *Den banala ondskan* behandlar båda det faktum att man som människa måste förhålla sig till ondska och ofullkomlighet. Berit Larssons *Ett delat rum* behandlar både rooting and shifting och konfliktfyllt konsensus.

Skit i ungarna – titta inåt.

Lärare sätter minnen för livet i barn. Men det gäller att titta inåt innan du kan titta utåt.

Alla förändringar börjar med dig själv.

– Vår roll är att tro att det finns en sol hos varje människa även om det kanske ser mörkt ut, säger Micke Gunnarsson.

Artikeln baserad på föreläsning med Micke Gunnarsson, entreprenör med barnskötarbakgrund.

Vår roll är att tro att det finns en sol hos varje människa även om det kanske ser mörkt ut, säger Micke Gunnarsson.

De flesta av oss minns våra värsta och bästa lärare från skoltiden. Självt glömmet Micke Gunnarsson, entreprenör med barnskötarbakgrund, aldrig sin fröken Inger.

– Hon satte klorna i huvudet på mig, vred om nacken och sa "sån här går det om man inte gör som jag säger". Tänk att en vuxen människa kan göra så mot en individ i trean. Hade jag sett Inger idag hade jag gett henne en kram. Solen skiner alltid bakom molnen och det är lite samma med människor som Inger, någonstans därinne finns solen. Vår roll som pedagoger är att lära oss se igenom molnen och tro att det finns en sol hos varje människa, säger Micke Gunnarsson.

Hans råd till sina barn är att se livet som ett stort Liseberg: åk allt som är läskigt. Hans råd till andra pedagoger är: skit i ungarna.

– Sköt dig själv istället. Du måste vara modig och möta dig själv innan du kan möta dina barn. Det är som på flyget – du måste syresätta dig själv innan du syresätter andra. Det är viktigt att ta modet till sig och våga titta inåt, säger Micke Gunnarsson.

Han minns särskilt ett möte med en elev i åttan som de andra

lärarna hade döpt till "stans terrorist". På skolan hade man bestämt att eleven inte skulle få fler chanser.

– Men jag kunde ju inte ge honom hans sista chans nu, han var ju bara 14 år. Det finns en potentiell Einstein i varje unge, det gäller bara att hitta den.

Micke satte en svindyr kamera i handen på eleven och skickade ut honom att filma. En timme senare var han tillbaka med en jackassinspirerad film där han åkte kundvagn nerför en brant backe.

– Den här killen hade ett bildseende som var grymt, hans sätt att se stilbilder och rörlig bild var häftigt. Efter nian fick han ställa ut sina bilder i kulturhuset. Han tände eld på några burkar och hans bilder på lågorna var fantastiska. När föräldrarna kom för att se bilderna sa de "det är inte du som har tagit dem, du ljugar". Då undrar jag; vad är det som har hänt för att någon ska bli så? Det är bara människor som gör det bästa de kan av de förutsättningar de har, säger Micke Gunnarsson. Han summerar;

– Tar man en groda och sätter den i en burk så hoppar den fyra gånger, sen slutar den. Tar man bort locket så hoppar den inte ut – den tror inte den kan hoppa längre. Jag tror vi skruvar på många lock varje dag för vi förstår inte vad vi gör.

Tankar och uppmaningar från deltagarna

- ▶ Att som ledare ge MOD att ta tag i det som måste göras
- ▶ Vem sätter ramarna?
- ▶ Jag är en framtidsförutsättare
- ▶ Det krävs MOD och TILLIT för att lära känna individen
- ▶ En rädd pedagog är en farlig pedagog
- ▶ Se solen i alla människor
- ▶ Våga se verkligheten
- ▶ En fantastisk dag som givit mig kraft att bli modigare
- ▶ Skulle jag vilja ha mig själv som ledare?
- ▶ Lev i nuet
- ▶ Du är ju redan klar
- ▶ Den dagen kommer då det är lika viktigt att kunna dansa som att gå på lina, räkna, sjunga, måla, prata franska...

Det respektfulla mötet – hur formar vi det? Var rubriken på en heldag om kultur, skola och vikten av att se sig själv för att kunna möta andra på Mötesplats Vänersborg. Fem föreläsningar och två workshops ställde och besvarade frågor kring hur skolan kan hitta former för kreativa förhållningssätt så att varje möte lever vidare. Varje möte skall ge lust och kraft till nya möten.

Dagen inleddes med en konsert av gymnasieelever från musiklinjen i Vänersborg. Kent Javette, chef för barn- och ungdomsförvaltningen, invigningstalade.

Seminariet den 19 september 2012 var den tredje av flera heldagar i det regionala projektet KLIV 2.0, Kultur och Lärande i Vardagen. I KLIV 2.0 finns en stark tro på konstens och kulturens grundläggande betydelse för människors liv och utveckling.

Vill du veta mer?

Kontakta Pia Wretlind
pia.wretlind@vgregion.se
mobil 0767 88 27 20
växel 0522 67 08 00

**Västra Götalandsregionens
Kultursekretariat**
Regionens Hus, Box 764
451 26 Uddevalla